

és NÁNASZI LOVÁSZ ISTVÁN állítólagos CHAUCER és SAMUEL DANIEL fordításainak. Ezeknek felderítése későbbi kutatókra vár, akik nem hagyhatják majd figyelmen kívül a csak az Angliában fellelhető anyagot sem. Számos Angliát-járt utazóknak, főleg protestáns teológusoknak nyomára akadni brit levéltárakban, elsősorban az angol és skót egyetemek és hittudományi főiskolák (pl. a londoni Sion College) alumnus-jegyzékében. PONGRÁCZ J. idevonatkozó gyűjtésének közzététele és folytatása értékes eredményeket hozna a felszínre. (BERG bibliográfiája nem említi PONGRÁCZ nehezen hozzáférhető Magyar diákok Angliában című 1914-ben megjelent tanulmányát).

Szerkezetileg csak azt a kérdést vethetjük fel, hogy nem kaptunk volna-e plasztikusabb képet a tárgyalt korról, ha az angol anyagot nagyobb távlatba állítva műfaji egységek szerint, más nemzetek irodalmi hatásának egyidejű lemérése mellett, az egész magyar szellemi élet keretébe ágyazva tekinthetjük volna át. BERG időrendi tagolása a módszer minden kétségtelen előnye mellett is meglátítja a tárgyalt anyag struktúráját. Fájjalunk kell, hogy ez a kitűnő könyv, mely nemcsak a magyar, hanem az angol tudományosság számára is oly gazdag új anyagot revelál, nem tartalmazza eredményeinek angolnyelű tartalmi kivonatát. Közintézmény tudományos kiadványát nem volna szabad megjeleníteni terjedelmes idegennyelvű rezümé nélkül.

ORSZÁGH LÁSZLÓ.

Mott Fränk Luther: *American journalism. A history of newspapers in the United States through 520 years. 1690 to 1940.* New York 1947, The Macmillan Company, IX [1] 772 l. 8 t.

Kilenc részben és negyvenhárom fejezetben az amerikai Egyesült Államok teljes sajtótörténetét foglalja magába ez a vaskos kötet. Tudomásunk szerint ez mindeddig a legteljesebb kézikönyv, amelyet egy ország sajtójának történetéről írtak. Nem öncélú történelem: a szerző hangoztatja, hogy a mult megismerését segédeszköznek tartja a jelen helyzet és a mai feladatok megértéséhez. Nyilvánvalóan az is a célja, hogy az amerikai egyetemek és főiskolák sajtótudományi karainak, illetőleg tagozatainak tankönyvül szolgáljon; maga a szerző az Iowai egyetem tanára. Előadásában nem elégszik meg az egymásután következő hírlapok történeti adatainak külsőséges felsorolásával, hanem gondot fordít az általános fejlődés kidomborítására is: minden rész befejező fejezete összefoglalóan rávilágít az egykorú nyomdai viszonyokra, az újságok külső megjelenésének kérdéseire, a lapelőállítás és lapterjesztés technikai és gazdasági feltételeire, a sajtó és az állam kölcsönös kapcsolatára, sőt még az egyes korszakok fontosabb eseményeinek a sajtóban történő feldolgozására, de a hírlapírók és hírlapelőállító munkások társadalmi viszonyaira, szervezeteire és a legújabb kort tárgyaló fejezetekben a sajtó tudományos vizsgálatának és az újságíróképzés ügyének alakulására is. Kiterjed az egész periodikus irodalomra: képes újságokra, magazinokra, sőt még a szakfolyóiratok legfontosabb adataira is; ismerteti az Amerikában nagy jelentőségű idegen nyelvű sajtótermékek statisztikáját és azok néhány kiemelkedő képviselőjét. Használatát 36 oldalas név- és címmutató könnyíti meg; az egyes részek végén bőséges bibliográfia igazítja el a mélyebbre hatolni kívánó kutatót s külön névindex vezet el a bibliográfiai fejezetekben idézett szerzőkhöz.

Hasonló terjedelmű és célkitűzésű tudományos kézikönyv legérdekesebb két része a szakember számára az, amely a kezdeteket és az, amely a jelenhez legközelebb álló időpontot tárgyalja. Amerika települési és kulturális viszonyai

arra a feltevésre csábítanak, hogy az angol gyarmat az újság formáját készen kapta az őshazától, sőt, hogy az első telepések kultúrájának jellegzetes terméke az újság. A valóságban azonban itt is megtaláljuk a hírlapnak Európában ismert előfutárait: az írott hírleveleket, az egyszeri közlést szolgáló újságlapokat és röplapokat, sőt a TINÓDI-féle újságének-műfajt is. Maga a legelső rendszeresnek ígérkező hírlap, a bostoni *Publick Occurrences* is átmeneti formát képviselt: 3 oldalra volt nyomtatva, hogy az előfizetők saját közleményeiket a negyedik oldalon hozzáírva küldhessék tovább barátaiknak, üzletfeleiknek. A rendszeresség csak ígéret maradt, mert már az első számot elkobozták. Az elsőség tehát a JOHN CAMPBELL-féle, ugyancsak Bostonban megjelenő *News-Letters*-é, amely 1704-ben indult. Az első lapkiadó postamester volt; később a postamesternek helyét a könyvnyomtatók foglalták el. Nyomdászok voltak a FRANKLIN-család tagjai is: BENJAMIN FRANKLIN, a tudós és államférfi, egész sor újság alapításával szerzett magának hírnevet, de jelentékeny vagyont is. Magyar viszonyainkkal összehasonlítva, érdekes megemlíteni, hogy az első amerikai újság példányszáma kisebb volt, mint a *Magyar Hírmondó*-é, összesen 250; persze a népesség gyors elszaporodásával az előfizetők száma is ugrásszerűen emelkedett s a függetlenségi harc végén már 8000-es példányszámmal is találkozunk. Jellegzetes amerikai sajátság azonban, hogy a XVIII. században csak hetenként egyszer jelentek meg a lapok. Ennek oka, hogy a legfőbb hírek Európából jöttek s az átkelés 2 hónapnál is tovább tartott. Következménye pedig az első újságíróknak az a ma már derűt keltő eljárása, hogy a lassan érkező híreket időrendi sorrendben „adagolták“, a korábbi hírt hozták előbb, még ha újabbat tudtak is. CAMPBELL újságja egy ízben egy teljes évvel maradt el az események mögött.

A további fejlődésnek két serkentő rúgója van: a függetlenség elérésével megélnékülő pártélet és a gazdasági tevékenység korlátlan lehetőségei. A pártok küzdelmei, különösen a négyévenkénti elnökválasztások készítetik fokozatos újságalapításra a távol nyugatig gyors ütemben keletkező új településeket; azért MOTT az 1783-tól 1860-ig tartó egész korszakot a pártsajtó korszakának nevezi. Nagyon hamar átveszi azonban az irányítást az üzleti vállalkozás: a napilapok megindulása már gazdasági szükséglet. A *Daily Advertiser*-ek egész sorát az üzletemberek gyors tájékoztatásának szüksége hozza létre. Már nem az óhaza hírei a fontosak, hanem a napról-napra változó piaci árak. Harmadik tényezőként érezteti a hatását már a század első felében a tömegek olvasási igénye: ennek az igénynek a kielégítésére indul az olcsó újság, elsőnek az egycentes new-yorki *Sun*, BENJAMIN DAY lapja (1833), majd GORDON BENNET alapítása a *Herald* (1835). Mindkettő ma is él, az utóbbi az 1841-ben indult *Tribune*-nal egyesítve a mi lapjaink által is sokszor idézett *New-York Herald Tribune* címmel. Az olcsó sajtó kíméletlen szenzációhajhászása erősen csökkenti azt az érdeket, amelyet a tömegek olcsó olvasmánnyal való ellátása által szerzett. A sajtó modern kapitalista módszereit ezek a nagypéldányszámú lapok vitték tökélyre; a legújabb kor tömegsajtójának máig is legismertebb mestere a magyar származású JOSEPH PULITZER volt, életrajza MOTT könyvének egyik hosszú fejezetét tölti ki. PULITZER után már csak a kapitalista szervezkedés legutolsó lécsőjére kellett fellépnie az amerikai hírlapirodalomnak: a trösztalakítás útjára. A két legjelentékenyebb újságröszt a jól ismert SCRIPPS—HOWARD és a HEARST-lapok hálózata. Míg a kapitalista trösztösítési folyamat az újságok egyesítésére, a kevésbé kelendőknak megszüntetésére vezetett különösen a huszas és harmincas évek gazdasági válsága idején, addig érdekes új törekvésként jelentkezik egyes

nagy lapoknak a lapelőállító személyzet — szerkesztők, riporterek, nyomdászok — tulajdonába való átvétele. A Kansas Citybeli *Star* részvényeit például 1927-ben az alkalmazottak váltották magukhoz és kötelezték magukat, hogy a jövőben nem engedik azokat idegen tőkésnek kezébe jutni. Ugyanilyen szervezetet nyert legújabbán a new-yorki *Sun*. A technikai-gazdasági fejlődés hozta magával az úgynevezett „félíg kész“ lapok („patent insides“) elterjedését, amelyeknek belső oldalait készen kiszedve és sztereotipálva szállítják a vidéki kiadóknak.

Az amerikai sajtó példányainak nagyobb részét mégis az aránylag kis olvasókörre szorítkozó vidéki centrumok adták. Ezért a nagy new-yorki, chicagói, philadelphiai, vagy washingtoni lapok aránylagos példányszáma kisebb, mint a francia vagy angol napilapoké: a new-yorki *Evening Journal* képviselte 1914-ben 800.000-el a legnagyobb példányszámot; ugyanekkor pl. a *Petit Parisien* a milliót felül volt. Igaz, hogy a heti- és havi magazinok elterjedtsége Amerikában nagyobb, mint a napilapoké. Csak a huszas évektől kezdve tért hódító ún. tabloid-ok — kis formátumú, sűrűn illusztrált lapok — veszik fel velük a versenyt; utóbbiak közül a *Daily News* 1940-ben elére az egymilliót, vasárnapi kiadása pedig 3 milliót felüli számmal rendelkezik.

A nagy példányszámú lap kialakította a szellemi dolgozók jellegzetes új típusát: a nagy riportert. Kétségtelen, hogy ennek a sokszor aggodalommal szemlélt foglalkozásnak Amerikában olyan képviselői voltak, mint pl. STANLEY, aki a tudomány történetében is nevet szerzett magának. Az új újságírók képzésére a mai Amerika nagy gondot fordít: 1904-ben nyílt meg az első főiskolai képzést nyújtó sajtótudományi tanfolyam az Illinoisi egyetemen, 1912-ben PULITZER adományából a Columbia-egyetem létesített sajtóakadémiát; 1940-ben már 32 egyetem és főiskola tartozott az amerikai sajtóakadémiák szövetségéhez, amelytől 1917-ben alapították.

Valóban megtalálható MOTT könyvében minden, ami a sajtó szakemberét érdekli, szinte inkább a túlságos bőség kelt néha aggodalmat. Feleslegesnek látszik az anekdotikus részletek halmozása. Viszont kevés hely jut szerintünk a munkássajtónak és a szocialista sajtónak; bár MOTT megemlíti az ilyen irányú törekvéseket, de pl. a new-yorki *Call* viszontagságos és jelentőségteljes története többet érdemelne, mint két futólagos említést (624. és 731. l.). Némi nehézséget okoz a könyv használatában, hogy a korszakok szerinti szigorú tagolás miatt egy-egy intézmény vagy hírlap története szétdarabolódik. Így pl. több fejezetből kell összekeresni a hírszolgálati irodák történetét. Egyáltalán, az *Associated Press* és a *United Press* története egy kissé részletesebb lehetne. És hogy egyetlen kifogás se maradjon említetlenül: a túlzó jelzők, hiperbolikus jellemzések — talán mérsékelhetőek lettek volna.

— i — a.

Carlos E. Cummings: *East is East and West is West*. Buffalo 1940.

East is East and West is West, ez a címe CARLOS E. CUMMINGS majdnem négyvázlappos kötetének. A könyv a buffaloi Természettudományi Múzeum kiadványsorozatában jelent meg 1940-ben. A szerző könyvét, visszapillantva a múlt múzeumaiba, a ma és holnap múzeumaikra ajánlja.

CUMMING* a buffaloi Természettudományi Múzeum vezetője volt, mikor ezt a művét írta. A cím KIPLING egy híres balladáját idézi. KIPLING mondja, hogy a Kelet Kelet, a Nyugat Nyugat és soha nem találkozhatnak egymással. Könyvünk, amely 1939-ben San Franciscóban és New Yorkban rendezett világ-